

Rekenkameronderzoek Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

Aanleiding

Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

Uit diverse onderzoeken blijkt dat een aantal gebieden in Nederlandse steden te maken heeft met een concentratie en stapeling van problemen op het gebied van onderwijs, werkloosheid, armoede (inkomen en schulden), gezondheid, de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, veiligheid en georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Veelal gaat het hierbij om dezelfde gebieden waar ook de leefbaarheid structureel onder druk staat. In deze kwetsbare gebieden wonen mensen die bovengemiddeld kampen met armoede, schulden, gezondheidsproblemen, overlast, schrale woonomstandigheden en gevoelens van onveiligheid. Jongeren die in deze kwetsbare gebieden opgroeien hebben een grotere kans op een lager schoolniveau, op voortijdig schoolverlaten, een lager betaalde baan en het vertonen van normoverschrijdend gedrag. Dit gaat samen met een afbrokkelend vertrouwen in de overheid, mede uit teleurstelling over overheidsbeleid dat voor hun situatie onvoldoende is gebleken. Burgers keren zich af van de instituties.¹

De rijksoverheid heeft het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) opgezet voor een langjarige inzet van het Rijk om samen met gemeenten en andere lokale partijen de leefbaarheid en veiligheid in 20 focusgebieden in 19 steden weer op orde te krijgen en de bewoners weer perspectief te bieden.² Dit NPLV is in juli 2022 voor alle deelnemende gemeenten van start gegaan.

In een dergelijk lange periode van twintig jaar zullen er naar verwachting veel wisselingen in de raad en het lokale bestuur plaatsvinden, waardoor de raad niet altijd meer de kennis heeft over in het verleden gemaakte keuzes. De rekenkamer kan ten behoeve van de raad het historisch overzicht bewaren en bewaken.

Er is een opzet gekozen waarbij andere rekenkamers, als zij daarvoor belangstelling hebben, bij dit onderzoek kunnen sluiten. Het doel is om van elkaar te leren in de loop van de uitvoering van het programma.

De gemeentelijke programma-aanpak

Gegeven de omvang, de complexiteit en de lange looptijd van het programma hebben de rekenkamers besloten eerst een startonderzoek uit te voeren naar de beleidsmatige, financiële en governance kaders van het NPLV en de informatievoorziening over de voortgang aan de gemeenteraad. In de gemeenteraden wordt namelijk veel belang gehecht aan inzicht in de voortgang van het programma, de mogelijkheid om de uitvoering van het programma tussentijds grondig te kunnen bespreken en de mogelijkheid om waar relevant inhoudelijk en ten aanzien van in te zetten gemeentelijke middelen invloed te kunnen uitoefenen op te maken keuzes.

¹ Verwey-Jonker Instituut (2021), Perspectief bieden. Bouwstenen voor de gebiedsgerichte aanpak van leefbaarheid en veiligheid in kwetsbare gebieden.

² Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/07/01/nationaal-programma-leefbaarheid-en-veiligheid>

Actuele vragen betreffen ook de financiering vanuit het rijksprogramma. Daarover is nog veel onduidelijkheid. Bekend is dat er een beroep zal worden gedaan op diverse Rijksbudgetten, onder andere vanuit het volkshuisvestingsfonds en de regiodeal. Daarnaast gaat het programma voor de aanpak van de problematiek uit van multilevel governance van overheid en vertegenwoordigers van publiek-private organisaties. Daartoe worden allianties met lokale organisaties opgezet.

Het startonderzoek moet naast inzicht in de *startsituatie*, ook de *kaders leveren voor een aantal vervolgonderzoeken* naar de ontwikkelingen van het programma waarin ook de kansen voor de gemeenten om van elkaar te leren worden meegenomen.

Rekenkameronderzoek

Het voornemen is om de betrokken gemeenteraden met een eerste van een reeks van onderzoeken in positie te brengen om zijn kaderstellende en controlerende rol goed te kunnen invullen. Vervolgens zullen de rekenkamers (al dan niet tegelijkertijd en gezamenlijk) twee tot drie jaarlijks onderzoek doen naar de ontwikkelingen door de tijd en daardoor de raden inzicht geven in oorzaak-gevolgrelaties en de mogelijkheden tot sturing van het programma.

Onderzoeksvragen startonderzoek NPLV

Het belang dat door de politiek is toegekend aan het verkrijgen van inzicht over de voortgang van het programma roept de vraag op in hoeverre de voorwaarden aanwezig zijn om dit inzicht daadwerkelijk aan de gemeenteraad te verschaffen.

Dit leidt tot de volgende vraagstelling:

Kan de gemeenteraad de ontwikkeling van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid aan de beleidsmatige en financiële kaders toetsen?

Deze centrale vraag zal worden beantwoord aan de hand van de volgende drie deelvragen:

- 1. Zijn de beleidsmatige en financiële uitgangspunten voor het programma voldoende duidelijk om als referentiepunt voor de gemeenteraad te dienen?*
- 2. Geeft de verstrekte informatie over het programma aan de gemeenteraad voldoende inzicht in de (financiële) voortgang van het programma?*
- 3. Heeft de gemeenteraad voldoende aangrijpingspunten om haar kaderstellende en toetsende rol te kunnen vervullen?*

Daarnaast wordt de vraag beantwoord langs welke lijnen en binnen welke kaders een aantal vervolgonderzoeken naar de ontwikkelingen van het programma zouden kunnen lopen, waarin ook de kansen voor de gemeenten om van elkaar te leren nadrukkelijk worden meegenomen.

De onderzoeksvragen zullen worden onderzocht aan de hand van een aantal deelvragen die in de bijlage zijn opgenomen.

Aanpak van het onderzoek

Het verzamelen van gegevens wordt gedaan via documentenanalyse en interviews met betrokken ambtenaren, de programmadirecteur of de kwartiermaker, de voorzitter van de Alliantie, de verantwoordelijke portefeuillehouder(s) bij het programma.

Samen

De samenwerking met andere rekenkamers van gemeenten die deelnemen aan het NPLV zal overzicht geven van wat werkt in de verschillende programma's en de mogelijkheid om van elkaars goede voorbeelden te leren en te profiteren.

De Algemene Rekenkamer bespreekt of aansluitend onderzoek vanuit het landelijk perspectief interessant is.

Langjarig

Alle rekenkamers tekenen een intentieverklaring om langjarig deel te nemen aan dit onderzoeksprogramma en maken hiervoor ook budget vrij.

Contact

Mocht uw rekenkamer belangstelling hebben om deel te nemen aan deze gezamenlijk aanpak, dan bent u van harte welkom om dit nader te bespreken. U kunt contact opnemen met:

Margriet van Tulder, voorzitter rekenkamer Heerlen (m.van.tulder@heerlen.nl of 06 5578 2128) of;

Simone Steenbeek, Secretaris/Onderzoeker Rekenkamer Groningen (s.steenbeek@groningen.nl of 050 367 5266).

Bijlage: Verbijzondering onderzoeksvragen

Bijlage: Verbijzondering onderzoeksvragen

Wat betreft het landelijke programma:

1. Wat zijn de beleidsmatige en financiële uitgangspunten van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV)? In welke mate zijn deze al opgenomen in lopende programma's van de rijksoverheid (bv de Regiodeals), wat is nieuw/toegevoegd en wat moet nog nader ontwikkeld/gespecificeerd worden?
2. In welke mate en op welke manier zijn de doelstellingen/programma's van de lokale (stedelijke) vernieuwingsprogramma's verbonden met de landelijke doelstellingen en landelijke programma's? Zijn er unieke thema's/doelstellingen per gemeente (niet afgeleid van het NPLV)? Op welke manier is de doelgroep betrokken?
3. Waar is er sprake van oude geldstromen en waar van nieuwe? Wat is daarvan de stand van zaken in de besluitvorming?

Wat betreft de lokale programma's:

4. Wat zijn de lokale beleidsmatige en financiële uitgangspunten?
5. Welke thema's en speerpunten staan centraal in de lokale programma's, wat is de lokale opgave en op welke wijze zijn deze opgaven onderling vergelijkbaar? Op welke manier is de doelgroep betrokken?

Wat betreft de organisatie:

6. Hoe is de programmaorganisatie ingericht, wie heeft welke verantwoordelijkheden en aan wie wordt verantwoording afgelegd?
7. Wat is de (juridische) status en de positie van de alliantie? Wie zijn betrokken en op basis van welke afspraken wordt er gewerkt?

Wat betreft de governance:

8. Wat is de rol van de gemeenteraad, van het college van B en W, van de alliantie en van de rijksoverheid wat betreft de kaderstelling, de sturing en de controle op het programma? Hoe verhouden deze rollen zich ten opzichte van elkaar?
9. Hoe is de raad geïnformeerd over en betrokken bij het vaststellen van de beleidsmatige en financiële uitgangspunten?
10. Hoe wordt de raad geïnformeerd over de inhoudelijke en financiële voortgang van het programma? Is deze informatie adequaat om zijn controlerende rol te vervullen?
11. Is de raad zelf actief geweest om inzicht te krijgen in de het programma en zijn kaderstellende, sturende en controlerende rol in te vullen?

Wat betreft de monitoring:

12. Welke monitoring is er op dit moment door het rijk voorzien, met welke focus en voor welke doelgroep?
13. Welke monitoring wordt gedaan door het programma zelf?
14. Is evaluatie en bijstelling van het uitvoeringsprogramma gepland?
15. Op welke manier is de doelgroep betrokken?

Wat betreft vervolgonderzoek:

16. Welke scenario's zijn te schetsen voor vervolgonderzoek(en) over dit langjarige programma ten behoeve van de gemeenteraden, gebaseerd op de thema's van het programma en op de voorziene landelijke monitoring en die van het lokale programma?